

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
EVANGELICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Bakalářská práce

Ježíš v Koránu a v islámské tradici
Jesus in Quran and in Islamic
tradition

Kira Mironova

Katedra religionistiky
Vedoucí práce doc. Pavel Hošek, Th.D
Studijní program Evangelická teologie
Praha 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci s názvem: Ježíš v Koránu a v islámské tradici napsala samostatně a výhradně s použitím uvedených pramenů. Souhlasím s tím, aby práce byla zveřejněna pro účely výzkumu a soukromého studia.

V Praze dne 31.8.2016

Bibliografický citace

Ježíš v Koránu a v islámské tradici : Jesus in Quran and in Islamic tradition:
Bakalářská práce / Kira Mironova; vedoucí práce: doc. Pavel Hošek, Th.D. Praha,
2016. 51s.

Anotace

Cílem mé práce je nejen porozumět tomu, za koho je Ježíš Kristus považován v Koránu a jakou roli tam hraje, ale také ukázat, že je důležitou a respektovanou osobou nejen v Novém zákoně, ale i ve zmiňované hlavní knize islámu - Koránu. V dnešní době, kdy islámští radikálové pronikají do křesťanských zemí a prezentují se jako opravdoví muslimové, přičemž páchají zlo, mají nezasvěcení lidé negativní postoj vůči celému islámu, a ne každý je vůbec znalý skutečnosti, že se o Ježíšovi v Koránu píše. Proto je vhodné podnítit vznik nějakého dialogu mezi křesťanstvím a islámem a ukázat, jak je nejdůležitější osoba křesťanského náboženství - Ježíš - ctěna v Koránu, jsouc přitom lidské podstaty, a vysvětlit, proč islám v zásadě nemůže dovolit zbožštění Ježíše. Samozřejmě nebude vynechána ani další (jak pro křesťanství, tak i islám) důležitá osoba, kterou je Marie, matka Ježíše, která v žádném případě není bohorodičkou. Budou zmíněny i důvody, proč Ježíš nemůže být Božím synem. Bude využita i srovnávací analýza muslimského a křesťanského Ježíše pro zjevnější chápání toho, kdo je muslimský Ježíš a jaké poslání pro lidstvo už přinesl a přinese v budoucnosti.

Klíčová slova

Ježíš, Isa, Korán, Islám, Alláh, Marie

Summary

The purpose of my thesis is not just to understand who Jesus Christ was in Koran and what role he played, but also to show that he was an important and respected person not just in New Testament but also in the main book of Islam – Koran. Nowadays when Islamic radicals get in Christian lands and show themselves as true muslims doing disaster, profane people have bad opinion regarding the whole Islam in general and not every man knows that there is even written about Jesus in Koran. That's why I find important to create some kind of dialog between Islam and Christianity, to show that the most important person of Christian religion, Jesus, is respected in Koran, being human being, and to explain why Islam can't allow to take Jesus as divine being. Of course I will mention Marie – mother of Jesus, who is another important person in Christianity and Islam and who can't be mother of God in Islam. The reasons why Jesus can't be Allah's son will be mentioned as well. And also I will use comparing analysis of Muslim and Christian Jesus for better understanding who muslim Jesus is and what mission for humankind he already brought and will bring in future.

Keywords

Jesus, Isa, Koran, Islam, Allah, Marie

Poděkování

Chtěla bych především poděkovat doc. Pavlu Hoškovi, že mi dovolil tuto práci napsat, za jeho rady a za zapůjčení odborné literatury v anglickém jazyce, kterou bych jinak nesehnala. Děkuji mým spolužákům z fakulty, kteří mě jako cizince vysvětlovali a pomáhali. Bez jejich pomoci k psaní bakalářské práce by ani nedošlo. A děkuji hostům Hotelu Royal Court, ve kterém pracuji, Bilalu Akbaru z Pakistánu a Hamidu Gaiou z Marokka za to, že potvrdili to, že Korán opravdu uctívá Ježíše a jeho matku Marii a že jsem tuto úctu uviděla v jejich očích.

Obsah

Úvod.....	7
1. Poslání Ježíše.....	10
1.1. Zemský život Ježíše.....	10
1.2. Postoj Židů.....	10
2. Ježíš a jeho osobnost.....	12
2.1. Lidská podstata.....	12
2.2. Nadpřirozená povaha.....	13
2.3. Zázraky.....	14
3. Pojmenování.....	16
3.1. P ůvod jména.....	16
3.2. Mesáš.....	16
3.3. Boží Slovo.....	18
3.4. Duch Boží.....	20
3.5. Syn Maríín.....	21
3.6. Boží služebník a prorok.....	22
4. Prorok, anebo Syn Boží?.....	24
4.1. Alláh je nedeliteľný.....	24
4.2. Proč Alláh d ěti mít nemůže.....	25
4.3. P ředislámský polyteismus.....	26
5. Marie.....	28
5.1. Ve srovnání s k řesťanskou Marií.....	28
5.2. Rodina Marii.....	29
5.3. Narození Ježíše.....	30
6. Smrt Ježíše.....	34
6.1. Ukřižování podle islámské traduce.....	34
6.2. Problematika vykoupení.....	34
6.3. Ukřižování jiné osoby.....	35
6.4. Smrt Ježíše v Kašmire.....	38
7. Apokalypsa.....	40
7.1. Soudný den.....	40
7.2. Den vzkříšení.....	41
7.3. Antikrist a Mahdi.....	42
7.4. Eschatologická role Ježíše.....	43
8. Sufismus.....	45
Shrnutí.....	47
Seznam literatury a dalších pramenů.....	49

Úvod.

Isa ibn Maryam al-Masih (arabsky: **مريم ابن عيسى** - Ježíš, syn Mariin) - jeden z největších islámských proroků se v Novém zákoně identifikoval s Ježíšem Kristem. Ježíši se v Koránu dostává několika kvalifikujících epitet, především je ale prorokem (nabi) a poslem (rasúl), který lidem přináší zjevenou knihu, jíž je Evangelium (indžíl)¹. Nicméně Korán odmítá myšlenku o Trojici a popírá křesťanské chápání Ježíše jako Boha a Božího syna. Na rozdíl od Bible Korán zdůrazňuje, že Isa je jen Božím služebníkem. Tím, že byl nositelem jména Ibn Maryam (syn Marie), zdůrazňoval zvláštní význam své matky v islámu. Masíh (mesiáš), který je v Koránu spojován se jménem Isy, nemá žádný židovsko-křesťanský náboženský význam.

Muslimové používají arabské Ježíšovo jméno jako jméno osobní, stejně jako jména dalších biblických postav a postav z Koránu. Dlouhé debaty mezi muslimy a křesťany na Pyrenejském poloostrově vedly k tomu, že španělští křesťané také začali používat jméno Ježíš jako osobní jméno (praxe, která se běžně v křesťanském světě nevyskytuje)². V některých muslimských zemích jsou Isou označovány nemanželské děti. Muslimové věří v panenské narození Isy. Korán má poměrně podrobný popis jeho zázračného narození, které předpověděli andělé. Přirovnává ho k Adamovi, který se také zrodil bez otce díky zázraku, vytvořenému Alláhem.

Ve věku třiceti let se Isa stal prorokem a okamžitě začal aktivně hlásat víru mezi zbloudilé Izraelce. V proroctví Anděla o budoucnosti Isy je uvedeno, že důkazem jeho proroctví se stanou zázraky. Z vůle Alláha Isa oživoval mrtvé, vdechoval život hliněným ptačím figurkám, uzdravil slepého a lotra.

S ním byli i věrní následovníci - apoštolové. Nicméně o jejich počtu a jménech nejsou v Koránu uvedeny žádné zprávy. Vzhledem k těmto

¹ KROPÁČEK, Luboš. 2003. Duchovní cesty Islámu: Islám a Křesťanství. Praha:Vyšehrad. s. 230

² Islámská encyklopedie: Isa. [Online databáze] URL: <http://islamist.ru/иса/>

skutečností nemáme s uznáním jeho osobnosti a prorockého poslání potíže. Nicméně Isa Koránu je přesto velmi odlišný od Ježíše Nového zákona³.

Isa je spojen zvláště s prorokem Muhammadem, protože předpověděl příchod proroka. Stejně jako prorok Muhammad i Isa měl pomocníka - Ruh al-Kuduse ("svatého ducha"), který je nejčastěji identifikován s andělem Gabrielem. Isa byl zakladatelem nového náboženství, které bylo založeno na zákonech proroka Musy (Moses). V tomto náboženství se objevily nové zákony, které rušily platnost starých. Prorok Isa vedl aktivní život kázání. Vyzýval soukmenovce k uctívání Alláha a k víře v Písmo svaté.

Většina Izraelců odmítla uznat Isu jako proroka a navíc proti němu vystupovali a rozhodli se ho zabít. Vydali se k němu s římskými vojáky, ale namísto něj ukřižovali jinou osobu, protože Isu Alláh povýšil do nebe, kde má sečkat do Soudného dne, ve kterém bude hrát důležitou eschatologickou roli. Ježíš nezemřel a nebyl ukřižován, protože výjimečným aktem milosrdenství ho Bůh vysvobodil a vznesl k sobě. Korán je naprosto cizí k problému vykoupení, takže je zcela logická negace ukřižování, smrti, a důsledkem toho i vzkříšení. Zároveň skutečnost, že Ježíš nezemřel, ale povolán do nebe, svědčí o jeho velmi výjimečném postavení mezi lidmi. To je apofatickou součástí koránské christologie, jejímž cílem je znevážit důstojnost Ježíše a obžalovat křesťany z jeho falešného chápání.

Všechny události spojené s druhým příchodem Isy nejsou uvedeny v koránu, ale jsou zapsány v autoritativních sbírkách hadíthů. Isa je součástí řetězce proroků, který obsahuje taková jména jako Abrahám, Mojžíš a Muhammad. Poslední z nich nakonec završuje cyklus prorocství, která lidstvu předkládají slovo Boží. Ježíš jako "veliký prorok", jeden z pěti, kteří byli sesláni Bohem na zem, aby oznámili lidem poselství spásy, je na stránkách Koránu nazýván Messiahem (Masíh). Od všech ostatních proroků se Ježíš liší tím, že získal od Boha zvláštní znaky blahořečení: porodila jej panna, v mladém věku konal zázraky a v době konce světa nastane jeho druhý příchod.

I přes odpor islámu ve vztahu k základním křesťanským doktrínám Korán uznává vlastnosti a ctnosti Krista, které ho staví na vyšší úroveň než člověka.

³ Ali-Zadeh, Ajdyn Arif ogy. 2002. Bible a Korán Bible a Korán: Isa v Koránu. Baku:Abilov, Zejnalov a synové. s. 45

Tyto vlastnosti byly odhaleny v jeho životě a chování, v jeho kázání a jeho osobnosti. Když porovnáme tyto charakteristiky s rysy proroků a apoštolů, o kterých se zmiňuje Korán, vidíme, že nedává nikomu z nich, dokonce ani Muhammadovi, takové výjimečné vlastnosti, které byly charakteristické pro Krista.⁴

⁴ Fadi, Abd-el. 1985. Postava Ježíše v Evangeliiu a Koránu: Ježíš v islámu. Korntal: Licht im Osten. s.3

1. Poslání Ježíše

1.1. Zemský život Ježíše

V Koránu se uvádí, že Ježíš měl mezi proroky vysoké postavení. Narodil Panně Marii z Boží vůle, ale to neznamená, že měl božský původ. Během svého života byl podporován Duchem svatým (Ruh al-qudusem):

„A již kdysi jsme dali Mojžíšovi Písmo a po něm jsme i jiné posly vyslali; a dali jsme Ježíšovi, synu Marie, důkazy jasné a podpořili jsme jej Duchem svatým. A kdykoliv přišel k vám posel s něčím, co duše vaše si nepřály, zpyšněli jste: jedny jste prohlásili za lháře a druhé jste zabili.“ (súra 2:87)

Seslání Ježíše na zem bylo aktem milosti a znamení od Hospodina k lidem. Bůh ho naučil Písmu, moudrosti, Tóře a Evangeliu. Začal kázat Písmo, které mělo sloužit jako vodítko pro spravedlivý život. Korán říká málo o životě Ježíše a jeho prorocství - jen to, že mu Bůh dal evangelium jako vodítko pro jeho lid a že povolával lidi, aby uctívali jediného Boha:

“A věru jsou nevěřící ti, kdož říkají: „Mesiáš, syn Mariin, je Bůh!“ A pravil Mesiáš: „Dítě Izraele, uctívejte Boha, Pána mého i Pána vašeho! Kdo bude přidružovat k Bohu, tomu Bůh zakáže vstup do ráje a bude mu příbytkem oheň pekelný; a nespravedliví nebudou mít pomocníky.“ (súra 5:72)

1.2. Postoj Židů

Židům dovolil některé věci, které byly předchozím zákonem zakázány, a vykonával mnoho zázraků pro své učedníky a lidi, kteří se kolem něj pohybovali. Uznávajíc všechno výše uvedené Cragg píše: "První dojem, který je u obyčejného čtenáře vyvolán, zahrnuje stručnost, s níž je Ježíš v Koránu zmíněn. Je zajímavé, že z devadesáti veršů alespoň šedesát čtyři vypráví, někdy opakovaně, příběh o jeho narození. Dvacet šest veršů popisuje další události. Mnohokrát bylo zjištěno, že Nový zákon je emocionálním příběhem s dlouhým úvodem. Můžeme

předpokládat, že téma Ježíše v Koránu představovalo příběhy o jeho zrození bez zdlouhavých popisů toho, co bylo dále."⁵ Cragg taky říká, že Korán zdůrazňuje, že Ježíšovo poslání bylo podstatné především pro Židy. Na druhou stranu platnost Muhammada jako proroka je celoplošná. Evangelium Ježíše, které patří k raně křesťanské církvi, má platnost pro osud Židů.

Ti, kdo následují Ježíše, jsou popisováni jako ti, jejichž srdce jsou plná soucitu a milosrdenství. Jako apoštol Hospodina, který je seslán k lidu Izraele, byl před nĚ Ježíš postaven jako příklad. Bůh mu žehnal kamkoli šel:

„A učinil mne požehnaným, ať kdekoliv dlítí budu, a modlitbu a almužnu, co živ budu, mi poručil a také úctu k matce své; a ani násilníkem, ani bídníkem mne neučinil“ (súra 19:30-31)

Vyzýval Izraelce, aby uctívali Boha a dodržovali Tóru, oni však odmítli některé z jejích zákazů. A i když byl Ježíš Bohem obdarován mnoha znameními, jen málo lidí v ně uvěřilo. Ježíš kolem sebe shromáždil několik věrných, které Bůh chránil před nepřáteli. Na rozdíl od lidí, kteří přísahali věrnost Hospodinovi (odtud jejich popis jako «insaru lahh» - zastánce Hospodina), Izraelci obecně vystupovali proti Ježíšovi a měli v plánu ho zabít⁶.

Jedna z kontroverzních otázek v islámu a křesťanství je otázka role Krista jako spasitele lidstva. Křesťanští spisovatelé vždy zdůrazňovali roli Ježíše jako Spasitele, ale do dnešního dne mnoho z nich polemizuje nad tím, zda Ježíš může být považován za zachránce muslimů a všech ostatních lidí, kteří nevyznávají křesťanství. Pokud jde o muslimy, tak všichni proroci islámu jsou považováni za zachránce, nejen Ježíš. Poslání proroků a poslů v Koránu spočívá v záchraně lidstva od poskvrny hříchu a mají být vodítkem, které lidem ukáže cestu Boží.

⁵ Cragg, Kenneth. 1964. The call of the Minaret. New York: Oxford University Press. s. 25-26.

⁶ Mocarry, Chawkat. 2001. Faith to Faith: Christianity & Islam in Dialogue. Leicester: Inter-Varsity Press. s.129.

2. Ježíš a jeho osobnost

2.1. Lidská podstata

Korán opakovaně klade důraz na lidskou přirozenost Ježíše, a to na rozdíl od Ježíše křesťanského, kterého většina věřících pokládá za součást božské Trojice. Navzdory mimořádnému důrazu Koránu na jeho lidskou přirozenost je zde zobrazován jako jedinečný prorok v historii lidstva. Ježíš je zmiňován v devadesáti třech *ájích* (verších Koránu) a patnácti súrách, tedy více než stokrát, avšak ve většině případů jen velmi stručně, často pouze jménem v seznamu ostatních proroků. Je považován za jednoho z největších židovských proroků, jakým byl například i Abrahám. Korán přidává ke jménu Ježíše mnoho čestných titulů – "Mesiáš", "Boží slovo" a "Duch Boží":

„Nepřehánějte v náboženství svém a mluvte o Bohu jedině pravdu! Vskutku Mesiáš Ježíš, syn Mariin, je pouze poslem Božím a slovem Jeho, které vložil do Marie, a duchem z Něho vycházejícím.“ (súra 4:171),

a "Znamení pro lidi" a "Milost (od Boha)":

„Odpověď: „Staniž se tak, neb Pán tvůj pravil: Toto je pro mne snadné, a věru jej učiníme znamením pro lidi i milosrdenstvím od Nás seslaným, a je to již věcí rozhodnutou!“ (súra 19:21)

Ačkoliv je Ježíšův život naplněn mnoha zázraky a jeho jméno mezi lidmi vychvalováno, objevuje se v Koránu v súde 5:75 snaha o zobrazení celé jeho skutečné osobnosti, a to nejen z hlediska jeho výjimečnosti, jak tomu bývá nejčastěji:

„Mesiáš, syn Mariin, není leč posel, před nímž byli již poslové jiní. A matka jeho byla pravdomluvná - a oba se živili pokrmý. Pohleď, jak jim objasňujeme znamení, a pohleď, do jakých lží se dostali!“

Podobný postoj k osobnosti Ježíše byl vyjádřen i Katereggem: *"Muslimové hluboce respektují Ježíše Krista, ale ne natolik, aby ho povyšovali nad všechny ostatní proroky. Ve skutečnosti Korán potvrzuje, že Ježíš předpověděl příchod dalších proroků, jako například Muhammada."*⁷

2.2. Nadpřirozená povaha

V podstatě existují tři skutečnosti potvrzující nadpřirozenou povahu jeho osobnosti, což jej zásadně odlišuje od ostatních proroků. To, že se narodil z panny; to, že se jeho a jeho matky jako jediných z celého Adamova rodu při narození nedotknul Satan (tato skutečnost nepochází z Koránu, ale je zaznamenána ve sbírce hadíthů al-Bukhariho); a to, že byl přijat do nebe skrze Boha:

„Bůh jej k sobě pozdvihl, neboť Bůh je mocný, moudrý.“ (súra 4:158)

Ježíš bude oslavován (wadjuĥ) v životě tomto i budoucím, neboť je jedním z těch, kteří se přiblížili Bohu (min al-mukarrabuĥn - označení, které se v Koránu používá pro archanděly). Bůh mu dal jasné znamení (bayyanaĥt) a posílil jej Duchem Svatým. On je jediný, kdo má právo stvořit nové či vzkřísit mrtvé (samozřejmě pouze se souhlasem Boha - bi-idhni-Allah). Zajímavým faktem je, že "božská" slovesa *khalak* (tvořit) a *Ah-yaĥ* (vzkřísit), která se vztahují pouze k Bohu, se v Koránu rozšiřují také na Ježíše. Kromě toho má Ježíš schopnost tvořit jako Bůh, a to pomocí dechu - yanfukhu (vdechuje život).

Korán potvrzuje panenské početí Ježíše, ale podle Koránu a obecného názoru všech muslimů nebyl Ježíš Božím synem. V Koránu lze nalézt mnoho veršů vyvracejících ideu Boha, jenž plodí Syna. V Súře 19:35 čteme: *"Není Bohu důstojné, aby si vybral někoho za svého syna. Sláva tomu, který, když o věci rozhodne, řekne pouze: ‚Staniž se!‘ a stane se."*

⁷ Kateregga, Badru D., Shenk, David W.. 1981. Islam and Christianity: A Muslim and a Christian in Dialogue. Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company. s. 47.

"A věřte v Boha a posly Jeho a neříkejte: Trojice!" (súra 4:171).

Podle všech překladatelů Koránu tento verš jasně vypovídá o nepřipustnosti trojjediného přesvědčení o Bohu. Svatá Trojice, dogma, které je přítomné ve výuce základních směrů křesťanství, je v ostrém kontrastu s učením islámu (a judaismu), kde je takový pohled na božskou podstatu absolutně vyloučený.

Ve srovnání s výkladem podle Nového Zákona nalezneme úplnou shodu pouze v Ježíšově zázračném početí. Alláh seslal k Marii Ducha Svatého a jeho prostřednictvím byl počat chlapec. Na rozdíl od křesťanského učení zde ale Duch není Boží hypostazí. Verše Koránu hovoří o duchu, jenž přichází od Boha, avšak není Bohem jako v Novém zákoně, což je zcela v souladu s myšlenkou absolutního monoteismu, který je základem Koránu.

V Koránu jsou zmínky o tom, že *"Ježíš, syn Mariin, je pouze poslem Božím a slovem Jeho, které vložil do Marie"* (súra 4:171) Avšak tento výrok odmítá, že "slovo" by mělo být jakýmsi prostředníkem mezi Bohem a lidmi.

Korán nikdy nekritizuje Ježíše ani jeho činy, neboť je jedním z nejbližších Alláhu, a proto mu náleží respekt na tomto světě i v posmrtném životě. Stejně jako ostatní poslové je i on udáván jako příklad výjimečné lidské zbožnosti. Na druhou stranu, podle historie a učení o Ježíši, které vychází z Koránu, jej nelze považovat za jediného jedinečného, a to i bez ohledu na jeho mimořádné vlastnosti a skutky. Jeho pozice jako Božího posla žádným způsobem nesouvisí s božskou přirozeností a otcovstvím Alláha. Ztělesňuje tak jen nepatrnou část v Alláhově plánu ve vztahu ke světu a skrze kázání vykonává svou službu jedinému všemohoucímu Bohu, dokud nenastane Soudný den⁸.

2.3. Zázraky

Stejně jako křesťané, tak i muslimové uznávají, že Ježíš ukázal svému národu zázraky, jež potvrdily jeho prorocké poslání. Všechny tyto zázraky byly

⁸ Schirmacher, Christine. 2001. *The Islamic View of Major Christian Teachings*. Hamburg: RVB International. s. 76

prováděny pouze na základě rozhodnutí Boha a s jeho souhlasem, protože on je ten, kdo má sílu a moc nade všemi věcmi.

Pán řekne: „Ježíši, synu Mariin, pomni milosti Mé, kterou jsem prokázal tobě i matce tvé, když podpořil jsem tě duchem svatým a hovořils s lidmi v kolébce i jako dospělý; když naučil jsem tě Písmu, moudrosti, Tóře i Evangeliu; a když vytvořils z hlíny podoby ptáků z dovolení Mého a dýchls na ně a staly se ptáky skutečnými z dovolení Mého; a když uzdravils slepého a malomocného z dovolení Mého a dals vstát mrtvým z hrobů z dovolení Mého. A odehnal jsem od tebe dítku Izraele, když přišels k nim s důkazy jasnými a když řekli ti z nich, kdož neuvěřili: Tohle není leč kouzelnictví zjevné!“ (súra 5: 110).

Všemohoucí poslal své posly a obdařil je těmito znameními a zázraky, které ukázali lidem. Proroci nevykonávali zázraky ze své vlastní iniciativy, byl to jediný prostředek, kterým mohl Pán promlouvat k lidem. Proto zázraky Ježíše nebyly výjimkou. Židé si velice zakládali na medicíně, a proto se zázraky Ježíše z velké části týkaly právě této oblasti.

Zázraky, které byly vyjeveny, potvrdily jeho prorocké poslání a přesvědčily Židy o pravdivosti poselství, které přinesl od Boha. Korán říká, že Ježíš nejenže konal zázraky (na rozdíl od Muhammada), ale že konal zázraky, které jiní proroci nezvládli: křísil mrtvé, a dokonce vdechoval život do neživých předmětů, tedy zvládl i to, co Korán přisuzuje pouze Alláhovi. Nicméně stejně jako ostatní proroci ani Ježíš nezvládl vykonat zázraky bez pomoci vyšších sil.

V islámské tradici se říká, že Ježíš byl ušlechtilý, zbožný, asketický, hodně cestoval, vynikal velikostí ducha. Cítil lásku ke všem věřícím a byl zdvořilý k lidem. Dovolil a legitimoval vše čisté a dobré v lidské přirozenosti, ale zakázal vše špinavé a nehodné. Jeho zákon zahrnoval modlitbu, almužny a *diya* (vykoupení), a také mužům zakazoval více než jednu manželku, což mělo vést ke zlepšení postavení žen.

V knize *Indžíl* byla Ježíšovi seslána kázání a podobenství, ale nezahrnovaly žádný *kisás* – zákon odevzdání a předpisů o trestech a dědictví. Tato vedení, která mu byla seslána, byla jemnější obměnou Mojžíšova zákona. Ježíš přikázal věřícím následovníkům, aby věřili v zákony Tóry, všechny ostatní nebeské zákony, které byly předtím poslány přes proroky a taky v Injil.

3. Pojmenování

3.1. Původ jména

Jméno Ježíš (řecky Jesus) pochází z hebrejského Ješua, což znamená "Pán zachraňuje". V Koránu Ježíšovo jméno není Yasu (což je arabský přepis Ješua), ale Isa. Vyskytuje se tam celkem pětadvacetkrát a šestnáctkrát se souslovím *Isa ibn Maryam* - Ježíš, syn Mariin.

Vrcholem koranické christologie je eschatologická mise Ježíše. Právě v eschatologické perspektivě se nejvíce ujasňuje výjimečná povaha poslání koranického Ježíše. Toto poslání se v Koránu označuje třemi názvy: Mesiáš – al-Masih (jedenáctkrát), svědek - al-Shahid (jednou), znamení ('Alam) Hodiny - Vzkříšení (jednou). O Ježíšovi se v Koránu hovoří jako o "znamení pro lidi":

„Staniž se tak, neb Pán tvůj pravil: Toto je pro mne snadné, a věru jej učiníme znamením pro lidi i milosrdenstvím od Nás seslaným, a je to již věcí rozhodnutou!“ (súra 19:21)

A Marie se o něm dvakrát zmiňuje jako o znamení pro veškeré lidstvo:

"A zmiň se o té, jež panenství své střežila. A vdechli jsme do ní část ducha Svého a učinili jsme z ní i ze syna jejího pro veškeré lidstvo znamení." (súra 21:91)

A je označen i za obyčejné znamení: "A učinili jsme syna Mariina i matku jeho znameními a poskytli jsme jim útulek na výšině bezpečné, s pramenem vody hojné." (súra 23:50)

3.2. Mesáš

Al-Masih - Mesiáš – tímto jménem je Ježíš v Koránu označen celkem jedenáctkrát. Podle některých muslimských exegetů je al-Masih arabské slovo

označující jméno Masiah, totiž Ježíšovo jméno v hebrejštině. Většina muslimů se však domnívá, že to není osobní jméno, ale titul (označení).

Muslimský teolog 9. století Rází nabízí 10 možných vysvětlení. První tři jsou založené na aktivní formě slovesa "masaha", což znamená *dotknout se, natírat, utírat, přemist'ovat*. Jinými slovy, Ježíš je ten, kdo se dotýká, kdo přemist'uje.

- 1) Ibn Abbas měl za to, že Ježíš se nazývá al-Masih, protože kdykoli se dotkl pacienta svou rukou, byl nemocný uzdraven,
- 2) Ježíš byl cestovatelem, pohyboval se po celé zemi, odtud by měl pocházet jeho titul,
- 3) Ježíš se svými rukama často dotýkal sirotků, aby jim předal Boží požehnání. V pasivní formě slovesa „masaha“ je Ježíš viděn jako předmět tohoto slova - ten, kdo byl pomazán, ten, koho se dotýkali.
- 4) byl pojmenován al-Masih proto, že byl čistý a prost hříchu a zla,
- 5) plochonohý člověk v arabštině je známý jako „mamsuh al qadamayn“ (nebo amšah), což může být důvodem, proč byl Ježíš nazván al-Masih,
- 6) jako prorok byl Ježíš potřen posvátným olejem,
- 7) Gabriel se Ježíše dotkl svým křídlem, když se narodil, aby jej chránil před dotekem Satana,
- 8) když Ježíš vyšel (zjevil se) z lůna své matky, byl potřený svatým olejem. Poslední dva výklady možná nebyly založeny na derivaci z nějakého slova, nicméně sloužily k tomu, aby Ježíše velebili.
- 9) Al-Masih znamená Al-Malik - to jest král,
- 10) Al-Masih znamená al-Siddiq – což je bohobojný.

Rází předkládá 10 výkladů toho, odkud Ježíšovo jméno pochází, ale pravděpodobný a blízký biblickému slova smyslu je pouze šestý a devátý výklad. V Bibli se slovo Mesiah vztahuje k rituálu, který se provádí v průběhu určitých slavností v Izraeli. Existovala tradice, že byl král, kněz a prorok svěcen posvátným olejem - odtud pak pochází význam, který byl později přiřknut mesiášovi – byl vyvolený.

Navzdory tomu, že označení, jimiž je Ježíš titulován v Koránu, jsou velmi odlišná od těch v evangeliu, ukazuje se, že měl Ježíš mezi proroky významné

postavení. Nicméně bez ohledu na to, že ho Alláh učinil jedním z největších proroků, stále zůstává Ježíš člověkem⁹.

Slovo al-Masih – Mesiah - bylo v Arábii velmi dobře známé před islámem. Na několika místech se vyskytuje samo o sobě „Ani Mesiáš, ani andělé přiblížení neopovrhují tím, aby byli služebníky Božími“ (súra 4:172) a na jiných místech znamená *syn Mariin* „A vzali si učence své a mnichy své za pány vedle Boha a stejně tak i Mesiáše, syna Mariina, ačkoliv jim bylo přikázáno uctívat toliko Boha jediného. A není božstva kromě Něho, jenž slávou Svou povznesen je nad ty, kdož jsou k Němu přidružováni!“ (súra 9:31) a *Ježíš, syn Mariin*. Význam al-Masih je používán jako osobní jméno - *A hle, pravili andělé: „Marie, Bůh ti oznamuje zvěst radostnou o Slovu, jež od Něho přichází, jehož jméno je Mesiáš, Ježíš syn Mariin, a bude blahoslavený na tomto i onom světě a též jedním z těch, kdož k Bohu budou přiblížení.“* (súra 3:42-47) Člen (artikl) „Al“ nebyl použit v Koránu s nearabskými jmény, ale al-Masih byl používán jako osobní jméno Ježíše v Koránu¹⁰.

Autoři, jako například Al-Baidhavi a al-Zamakhshari odmítají arabský původ slova al-Masih a považují ho za slovo cizího původu, které se v Koránu objevuje a jež možná bylo přejato z etiopského nebo syrského jazyka. Je důležité si uvědomit, že toto jméno se objevilo až v pozdějších částech Koránu, kdy byly znalosti proroka o lidech Písma již výrazně lepší.

3.3. Boží Slovo

Korán nazývá Ježíše "Slovem Božím":

„Vskutku Mesiáš Ježíš, syn Mariin, je pouze poslem Božím a slovem Jeho, které vložil do Marie, a duchem z Něho vycházejícím...“ (súra 4:171)

⁹ Mocarriy, Chawkat. 2001. Faith to Faith: Christianity & Islam in Dialogue. Leicester: Inter-Varsity Press. s.179.

¹⁰ Abdul Haqq, Abdiyah Akbar. 1980. Sharing Your Faith With A Muslim. Chapter 8: The Messiah and the Prophet. [Online databáze] URL: https://books.google.cz/books?id=CYNq5rud3f4C&pg=PT70&hl=ru&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false

Rází vysvětluje, že „Slovo Boží“ je třeba chápat ve světle zázračného zrození Ježíše. Všechna embrya vznikají, podle jeho názoru, skrze Boží slovo "bud". Jelikož Ježíš neměl otce, byla tato skutečnost ještě více v souladu s vysvětlením jeho existence jakožto božského tvůrčího příkazu. Podle jiné interpretace je Ježíš Božím slovem proto, že Boží slovo kázal s mnoha znameními, které potvrzovaly božské základy jeho poslání:

„A hle, pravili andělé: „Marie, Bůh ti oznamuje zvěst radostnou o Slovu, jež od Něho přichází, jehož jméno je Mesiáš, Ježíš syn Mariin, a bude blahoslavený na tomto i onom světě a též jedním z těch, kdož k Bohu budou přiblíženi.“ (súra 3:45)

Muslimští komentátoři učinili různé pokusy, jak vysvětlit označení "Boží slovo". Ježíš byl vytvořen Božím slovem a Duch boží vstoupil do Marie. Je realizací slova, řečeného Bohem v okamžiku jeho úmyslu. Ježíš je slovo, předpovězené předchozími proroky. Ježíš je dobrá zpráva, která přináší poselství Alláha, a ukazatelem správné cesty pro lidskou rasu. Ale není to řecký logos Nového zákona, který existoval před Božím slovem a byl součástí Božího díla a otcem-bohem před tím, než byl Ježíš seslán na tento svět v předurčený okamžik¹¹.

“Na počátku bylo Slovo, to Slovo bylo u Boha, to Slovo bylo Bůh.” (Jan 1-1)

Křesťanské pojetí "Božího slova" (nebo "božského loga") se v islámu shoduje s pojmem "kalima", ale existují mezi nimi významné rozdíly. Podle Janova evangelia: "*slovo bylo Bůh*" a "*slovo se stalo tělem*". Z hlediska muslimů dochází ke stvoření, když Alláh vysloví slovo "kun", což znamená „bud“. Výraz "Kalimatu Alláh" ("Slovo Boží") v Koránu nepředpokládá božský původ. Naopak se tak potvrzuje status proroka. Ježíš se stává tím, kdo přináší božské poselství a

¹¹ Schirrmacher, Christine. 2001. The Islamic View of Major Christian Teachings. Hamburg: RVB International. s. 77.

předává jej lidu jménem Boha¹². Jinými slovy, Ježíš se stává Boží slovem ne z důvodu reinkarnace, ale kvůli tomu, že jeho duch je osvícený a čistý natolik, aby mohl sloužit jako zrcadlo, jehož prostřednictvím vychází do světa boží síla - jako chrám, který je posvátným domovem ne kvůli svatosti jeho stěn, ale vzhledem k tomu, že je to místo k uctívání Boha.

Vzhledem k tomu, že Korán používá výraz "Boží slovo" všude, kde se v Bibli říká "Syn Boží", můžeme konstatovat, že koranický výraz má téměř stejný význam jako ten biblický, avšak s výjimkou božského otcovství. To je v souladu s výkladem, který nabízí většina islámských exegetů.

3.4. Duch Boží

Súra 4:171 (...*Vskutku Mesiáš Ježíš, syn Mariin, je pouze poslem Božím a slovem Jeho, které vložil do Marie, a duchem z Něho vycházejícím...*) popisuje Ježíše jako Boží Slovo. Také je nazýván *Duchem vycházejícím z něj* (Ruhun Minhu). Korán popisuje Ježíše jako Ducha Božího sedmkrát:

„A uvádí i Marii, dceru Imránovu, jež panenství své střežila a do níž jsme vdechli ducha Svého...“ (súra 66:12)

Korán akcentuje, že Bůh posiluje všechny věřící svým duchem a že tento duch hraje aktivní roli ve zjevení Koránu, což není identifikováno s novozákonní Trojicí, kde se nazývá Svatým duchem. Kontext ukazuje, že toto odkazuje na boha, ale někteří muslimové věří, že toto pojmenování souvisí s Gabrielem.

Rází nabízí 5 různých výkladů. Za prvé, lidé obvykle popisují něco, co je velmi cudné a čisté tím, že používají slovo "duch". Protože Ježíš neměl otce, byl vytvořen Gabrielem, který vdechl do Marie Ducha svatého, takže byl čistou a neposkvrněnou duší. Za druhé, Ježíš byl nástrojem v božském zjevení, a někdy je to v Koránu popisováno jako "duch": *On sesílá anděly s duchem zjevení Svého tomu ze služebníků Svých, komu chce, poroučeje: „Varujte, že není božstva kromě*

¹² Muntazir Qa'im, Mahdi.2012. Ježíš v Koránu a hadíthu. Petrohtad: Peterburgskoe vostokovedenie. s. 9.

Mne, buďte tedy bohabojní!" (16:2) Za třetí, Ježíš je Duchem Božím ve smyslu, že byl stvořen Boží milostí. Božská milost je chápána jako božský duch. Ježíš je milost Pána, protože učil lidi v souladu s jejich životem nejen v tomto světě, ale i v posmrtném životě. Za čtvrté, arabská slova pro ducha (Ruh) a dýchání (Rij) jsou velmi podobná. Ježíš - to je duch v tom smyslu, že byl vytvořen dechem Gabriela. Gabriel byl jmenován duchem od Hospodina, protože tyto úkony provedl z božského rozkazu: *"A vdechli jsme do ní část ducha Svého a učinili jsme z ní i ze syna jejího pro veškeré lidstvo znamení."* (21:91) Za páté, účelem identifikace Ježíše jako ducha bylo jeho velebení, protože byl zřejmě jednou z nejvíce ušlechtilých, zbožných a dokonalých duší. Slova "od něj" (od Boha) znamenají *vyvyšovat (azzama) a čest (sharrafa) Ježíše*¹³.

Podle islámu je Duch Alláha duchem, který byl vytvořen bohem muslimů. Obecně je považován za anděla Gabriela. Korán odkazuje na tohoto Ducha v souladu se stvořením člověka, narozením Ježíše z Panny Marie a s životem Ježíše na Zemi. Abd al-Masih tvrdí, že verše Koránu, které se vztahují k duchu Alláha, jsou zvažovány ve světle evangelia Ježíše Krista, což hraje roli při odhalování pravého tvaru islámu.

3.5. Syn Maríin

Nejčastěji je Kristus v Koránu nazýván Ježíšem, synem Mariiným (šestnáctkrát - *Ježíš, syn Mariin*, sedmnáctkrát - *syn Mariin*), zatímco v evangeliích se tento výraz vyskytuje pouze jedenkrát. Samotná frekvence užívání tohoto epiteta, a to, že nebylo pro Araby obvyklé dávat jména patřící matce - je podle všeho svědectvím snahy ještě jednou poukázat na lidskou přirozenost Ježíše.

Toto označení možná přišlo ze syrských nebo arabských apokryfních textů nebo z liturgického jazyka koptské církve v Etiopii. Marie je často nazývána sestrou Áronovou: *"Sestro Áronova, otec tvůj nebyl mužem špatným ani matka tvá nebyla nepočestnou!"* (súra 19:28). Muhammad ji zřejmě zaměnil s Miriam ze Starého Zákona.

¹³ Senapati, Binod Peter. 2009. *Jesus the Kalimatullah: A Christian-Muslim realtion*. Delhi: Indian Society for Promoting Christian Knowledge. s. 56.

3.6. Boží služebník a prorok

Ježíš v Koránu - Boží služebník (Abd alláh). Ještě v době, kdy byl miminkem v kolébce, poprvé o sobě zvěstoval. *A promluvil chlapec: "Já služebníkem Božím jsem, On dal mi Písmo a učinil mne prorokem".* (súra 19: 30)

Ježíš - prorok (nabi) a posel (rasu). *"Mesiáš, syn Mariin, není leč posel, před nímž byli již poslové jiní."* (súra 5:75) V Koránu je Ježíš prorokem, jehož slova byla odmítnuta Židy. Je považován jen za proroka, jako mnozí, kteří žili před ním, a nijak se neliší od Muhammada - posledního proroka, jehož příchod Ježíš sám předpověděl:

„A vzpomeň si, jak pravil Ježíš, syn Mariin: „Dítka Izraele, já jsem vsutku poslem Božím k vám, potvrzujícím pravdivost toho, co bylo přede mnou sesláno z Tóry, a oznamujícím vám radostnou zvěst o poslu, jenž přijde po mně a jehož jméno Ahmad bude.“ Avšak když předvedl jim jasné důkazy, řekli: „To je kouzelnictví zjevné.“ (súra 61:6)

Ale je zvoleným vyslancem, obdařeným mimořádnou povahou, speciálními privilegii (ikhtisaš) a výjimečnou důstojností.

Jednotlivá označení Ježíše uvedená v Koránu ukazují na jeho významnou roli mezi proroky. Ale i přesto, že jej Bůh učinil jedním z největších proroků, Ježíš v Koránu je v podstatě člověkem, tak jako každý z ostatních proroků. Ale označení Ježíše v Koránu se liší od označení, kterými je častován v evangeliu. Souvisí to s tím, že evangelium zjevilo nejen jeho jedinečné postavení mezi proroky, ale také výjimečné postavení, které měl na rozdíl od ostatních proroků a lidí.

Ježíš v Koránu není jen prorokem, ale byl Bohem obdařen znalostí Tóry a evangelií (5:50), a to na rozdíl od jiných proroků uvedených v Koránu. Měl zvláštní misi, která jej podle Muhammada odlišuje od všech ostatních, protože Ježíš byl poslán Duchem Božím a měl jeho zvláštní vedení, jak nám v Koránu představuje Isa al-Masih. *"On byl pomazán a poslán na speciální misi".* Ježíš v Koránu není jako ostatní proroci, protože oni byli zvoleni, kdežto on byl od dětství předurčen k zvláštní mesiášské činnosti, k níž je také připojeno proroctví. Korán ho označuje za proroka a mesiáše, tyto role neodděluje, Muhammad je vidí

spolu. Muslimští učenci vidí rozdíly ve vysvětlení podstaty Ducha svatého. Zde jsou některé výroky na toto téma, například al-Saddi a Ka'b řekl: "*Duch svatý - to je Gabriel, byl to Ježíšův přítel, který jej podporoval, pomohl mu a doprovodil ho všude, kam šel - až do okamžiku, kdy byl Ježíš vzat do nebe.*" Ibn Jubair: "*Duch svatý (Bůh) je nejvyšší jméno Boha, a s ním Ježíš křísil mrtvé*". Al Kvashani také řekl: "*Alláh očistil Ježíšovo tělo od dědičné nečistoty a duši uložil do ideálního a duchovního těla. Alláh čistí jeho ducha, jenže byl osvobozen od přirozených instinktů a okolních vlivů tak, aby mohl podporovat svatého ducha, jehož obdobou byl*". Jen další muslimský komentátor Ibn Abbas řekl: "*Pokud jde o ducha, který byl uložen v něm (Ježíšovi) Alláhem, je právě on důvodem, proč On sám je Duch Boží.*"

4. Prorok, anebo Syn Boží?

4.1. Alláh je nedeliteľný

Bez ohledu na to, že příběh Ježíše a zázraky, které vykonal, hrají v Bibli i Koránu mimořádnou roli, Korán výslovně odmítá veškeré biblické učení o tom, že Ježíš je Syn Boží a nevěří ani v jeho roli vykupitele. Islám taky neuznává ani Svatoú Trojici. Alláh je jediný a nedělitelný. A Ježíš prorokem, tedy tím, skrze něhož Bůh mluví. Početí od Ducha neznamená, že se Bůh nějakým způsobem oddělil, ale jen uskutečnil akt stvoření, jak již učinil například s Adamem. Ježíš je - podle muslimů - živá bytost, nikoliv božstvo, a tato bytost je tudíž smrtelná, stejně jako každý z nás.

Islám rozhodně zavrhuje označení Boha za Otce, a to jak vůči Ježíši, tak i vůči lidem. Pojem otcovství chápe jen v základním biologickém významu a nepřipouští metaforické užití. Bůh je ve vztahu k lidem vždy jen Pánem (rabb) a označení „otec“ nemá místo mezi Jeho atributy, ani mezi „překrásnými jmeny“¹⁴.

Muhammad chápe vztah mezi otcem a synem jako fyzický, jako by Bůh pojal manželku a s ní zplodil dítě. Súra 19 popisuje ještě větší averzi k takovému rouhačskému nápadu:

„Říkajíce, že Milosrdný si vzal děti, vy spáchali jste věc hnusnou, že div se nebesa kvůli tomu neroztrhla, země se div nerozpoltila a hory se málem na prach rozpadly, že Milosrdnému děti lživě připsali.“ (súra 19: 88–91)

Pro Araby je důležité ponaučení monoteismu, protože před příchodem islámu vyznávali mnohobožství, kdy věřili v různé bohy. Takže účelem proroků bylo dokázat, že je jen jeden tvůrce-bůh, lidé by se tudíž měli modlit pouze k němu, a dodržovat všechny jeho zákony. Největším hříchem je podle Koránu klanět se živým bytostem, protože lidé se musí pokorně klanět jen svému Stvořiteli. Proto Muhammadova anti-polemistická horlivost odsuzuje křesťanské tvrzení, že Ježíš je Synem Božím a tudíž sám bohem.

¹⁴ KROPÁČEK, Luboš. 2003. Duchovní cesty Islámu: Islám a Křesťanství. Praha:Vyšehrad. s. 229.

4.2. Proč Alláh děti mít nemůže

Razi uvádí 3 argumenty, proč Bůh nemůže mít syna. Za prvé, aby zplodil syna, je nutné, aby se některá část odchýlila od otce dříve, než syn bude stvořen dle jeho obrazu, nicméně z toho důvodu, že Bůh je jediná substance, nemůže mít syna. (fard Mutlaq, arab.) Za druhé, syn musí být nutně podobný otci (mahiyya, arab.), s přiměřenou vlastní povahou (ta'yin, arab.), stejně jako u jeho otce. To u Boha a jeho syna není možné – protože Bůh je "jedinečná osoba ve své podstatě". (Wahib al-wujud li-dhatihi, arab.), což se smysluplně vztahuje pouze na jedinou bytost - Boha. Za třetí, mít syna znamená existenci manžela a manželky jednoho druhu. (jins) Měl-li by Bůh syna, musel by být člověkem stejně jako manželka, což znamená, že už by nebyl Bohem. Skutečnost, že Bůh je popisován jako qahhar (přemožitel), vyvrací, aby měl syna. Člověk potřebuje syna, aby se syn stal jeho nástupcem po smrti, ale Bůh není předmětem smrti: vše si podrobuje, ale sám pod nic a nikoho nespadá.

V islámu nemůže být podobnost mezi věčným a všemohoucím bohem a smrtelnými lidmi. To je v rozporu s podstatou Alláha, poněvadž nemůže existovat žádné srovnání s Bohem, nebo dokonce přibližování na jakékoliv úrovni, respektive i na úrovni rodinných vztahů. Zatímco Bible trvá na tom, že člověk nemá možnost se dostat blíže k Bohu než skrze jeho syna, tak v islámu žádný takový most mezi stvořenými a tvůrcem neexistuje.

Kromě toho křesťanské dogma o božském synovství Ježíše ruší muslimskou představu o unikátní povaze Alláha a jeho jednotě (tauhid, arab.), což je nejdůležitější doktrínou islámské teologie podle Koránu a muslimských teologů. Přiznání dalšího božstva kromě Alláha už znamená polyteismus (mnohobožství, shirk arab.), což je nejhorší formou modlářství (idolatrie), které je odsouzenější než ateismus. Ten, kdo zmiňuje vedle Alláha dalšího boha, navěky propadne Peklu a nebude moci vstoupit do Ráje¹⁵.

¹⁵ Schirrmacher, Christine. 2001. The Islamic View of Major Christian Teachings. Hamburg: RVB International. s. 81.

4.3. Předislámský polyteismus

Vzhledem k tomu, že Muhammad aktivně protestuje proti antickému polyteismu, je samozřejmé, že odmítá křesťanskou víru. Pokud jeho odmítnutí starobylého arabského mnohobožství zahrnuje pohanské bohy, nikdy by nemohl souhlasit, aby Ježíš byl Synem Božím, kterým nejenže by mu byl přiznán status rovný postavení Boha, ale také by předpokládal božskou podstatu a sílu.

Dominantním náboženstvím bylo pohanství, zvláště uctívání hvězd a pověřivé používání amuletů. Pro většinu Arabů byla největším svatostánkem Ka'ba v Mekce, věnována původnímu nejvyššímu bohu. Na této nejstarší svatyni pracoval prorok Abrahám se svým synem Ismaelem a na její obnově se podílel poslední z proroků Muhammad¹⁶. Ka'ba je postavena z pískovce a mramoru a pokrývají ji černé hedvábné látky, na nichž jsou vyšity verše Koránu. Objekt má čtvercový tvar a měří na výšku přibližně 13 metrů. O původu podivného černého kamene se vedou horlivé debaty již po staletí. Věří se, že tajemnou horninu, která je zasazena ve stříbrném prstenci ve východním rohu Káby, přinesl na Boží příkaz z ráje archanděl Gabriel a na své místo ji uložil v roce 605 sám Muhammad. Také se traduje, že je kámen mimozemského původu (možná se jedná o úlomek meteoritu)¹⁷ Kolem svatyně se konaly obřady. Mezi další nejvíce uctívaná arabská božstva patřily tři bohyně: Manat (Osud), al-Lat (ženská forma jména Alláha) a al-'Uzzá ("Ta silná"). Nějakou dobu byly tyto tři bohyně uznávány jako jisté prostřednice a dcery Alláhovy, ale již krátce nato pokládal Muhammad něco takového za *širk* (= popření Alláhovy jedinečnosti tím, že někoho nebo něco stavíme na jeho úroveň), tedy polyteismus, zpronevěrování se základnímu článku muslimské víry, že není božstva kromě Boha.¹⁸ Daná část byla označena za satanské verše a nahrazena slovy, která jsou v koránu dodnes:

¹⁶ Posnov, Michail Emmanuilovich. 2005. Dějiny křesťanské církve: do 1054.. Moskva: Vyšší škola. s. 205.

¹⁷ Eliade, Mircea. 2012. Dějiny náboženského myšlení. Od Muhammada po dobu křesťanských reforem. Moskva: Akademický Proekt. s. 83.

¹⁸ L. Kropáček, Duchovní cesty islámu, s. 15.

„Uvažovali jste o al-Lát a al-'Uzzá a Manat, té třetí, jiné? Vy syny byste měli mít a On pouze dcery? To vskutku rozdělení by bylo nerovné! Ony nejsou nic než jména, kterými jste je vy a vaši otcové nazvali a o nichž neseslal Bůh žádné zplnomocnění. A oni pouze dohady své a to, k čemu srdce jejich tíhnou, následují, ačkoliv se jim již od Pána dostalo správného vedení“. (súra 53:19-24)

Naše omezené znalosti Arábie by mohly být indikátorem rozšířené nevědomosti převládající mezi Araby ve starověku. V mnoha oblastech jejich života měly vliv křesťanské a židovské víry, ale obecně v této zemi převládaly pohanské předsudky a všechny typické projevy modlářství. Není se čemu divit, že muslimští historici nazývají tu dobu „Jahiliyyah“, což znamená „Čas (doba) nevědomosti“. Islám zde našel úrodnou půdu, v níž zasel semena monoteismu. Korán uznává Alláha jako jediného Boha na světě. Alláh byl uctíván ještě před vznikem islámu, což je potvrzeno Koránem. Korán říká, že pohané přivolávali Alláha výhradně pro to, aby je chránil během plavby na moři, ale když je bezpečně vedl do přístavů, okamžitě se musel o víru a vděčnost lidí dělit se všemi ostatními pohanskými bohy, což ho sotva těšilo. (súra 29:65) V jiném případě, jak nám Korán říká, na něj pohané seslali své nejmodernější kletby a rouhání. (súra 6: 108) Ve světě nejsou k dispozici žádné dokumenty popisující postavu Alláha, a ačkoli se někteří spisovatelé snaží identifikovat Alláha s jinými arabskými bohy, neexistuje žádný skutečný důkaz, který by tuto verzi podporoval.

Jakékoli rozdělení jednoty boha do samostatných součástí (křesťanská doktrína o „esenci a hypostazi“) je považováno za pokus o narušení základů monoteismu. Navíc se někteří muslimští spisovatelé k takové tezi staví kriticky¹⁹. Muslima uráží slovo "narozený", protože narození je živočišným aktem pro zvíře a je navíc sexuální funkcí.

¹⁹ Ali-Zadeh, Ajdyn Arif ogly. 2002. Bible a Korán Bible a Korán: Isa v Koránu. Baku:Abilov, Zejnalov a synové. s. 55

5. Marie

5.1. Ve srovnání s křesťanskou Marií

V křesťanské tradici je Ježíš Kristus označován za Bohočlověka, který přišel na svět, aby lidstvu ukázal cestu spásy. Jeho matka, Marie, je také uctívána křesťany, a to jako Bohorodička. Korán, stejně jako Písmo, uznává Pannu Marii, v arabštině pojmenovanou Marjám. Podle islámu to byla čistá Panna Marie, která porodila Ježíše, a to v souladu s Božím slovem. Zázračné narození Ježíše Krista je jedním ze společných rysů popisujících život Ježíše v Bibli i v Koránu.

Koránu ukazuje to na vliv obou biblických a mimobiblických tradic o Marii; přitom výjimečné a zázračné povahové rysy Marie nebyly zmírněny. Muhammad choval k Marii úctu. Protože Korán oceňuje Marii a mluví o ní s respektem, vstupuje do určité opozice vůči židovství a anti-křesťanským projevům proti Marii²⁰. To, v jaké úctě má islám Pannu Marii, dosvědčují i slova Fatimy, oblíbené dcery Mohameda. "Převyšuji všechny ženy, kromě Marie."

Nový zákon hovoří o zázračném narození Ježíše, jehož na svět přivedla Marie, která byla ještě panna, avšak zaslíbena Josefovi. Nicméně dříve, než se sešli, vyšlo najevo, že počala z Ducha svatého. Josef přijal Ježíše jako svého syna a vychovával ho jako otec. V Koránu není o Josefovi zmínka a není v něm uveden ani žádný jiný muž, který by s ním s ohledem na jeho postavení vytvářel paralelu. Ve většině případů je Ježíš nazýván synem Marie, ačkoli je u Arabů běžné, že prostřední jméno nositel získává po otci, a to počínaje již od středověku.

Stejně jako Adam, přišel i Ježíš na svět pouze prostřednictvím božské síly, ale to neznamená, že je povýšen nad lidské bytosti. Fakt, že Ježíš byl zrozen z panny, je jen mimořádným aktem stvoření, božím znamením, které z něj však nedělá boha. Zároveň Nový zákon vysvětluje chápání Ježíše Krista jako Ducha svatého a jeho roli jako syna Božího. Korán a později islámská teologie jednoznačně odmítají skutečnost božské přirozenosti Ježíše. Dalším rozdílem je, že Bible říká, že se Ježíš narodil Bohu, zatímco Korán trvá na tom, že byl stvořen. Marie prý porodila svého syna pod palmou a Ježíš k ní okamžitě začal promlouvat a

²⁰ Bürkle, Horst. 2001. Der Mensch auf der Suche nach Gott : die Frage der Religionen (v ruštině). Moskva: Křesťanské Rusko. s. 108

zmírňovat její bolest a eliminoval strach z lidského úsudku. O něco později oslovuje své současníky²¹.

5.2. Rodina Marii

Název třetí sůry "Al Imran" (Rod Imránův) vychází ze jména, kterým Korán pojmenoval otce Marie. Jakmile se narodila, její matka ji svěřila pod ochranu Boha. Bůh dítě svěřil Zachariášovi, který byl knězem v chrámu v Jeruzalémě. Marie vyrůstala v kostele v jeho péči. Zachariáš ji vychovával a o jídle, které dostávala, prohlašovala, že bylo sesláno samotným Bohem.

„A uvádí i Marii, dceru Imránovu, jež panenství své střežila a do níž jsme vdechli ducha Svého. A za pravdivá prohlásila slova Pána svého i Písma Jeho a patřila mezi Bohu pokorně oddané.“ (súra 66:12)

a Marie sama je označena za sestru Áronovu:

„Pak přišla s ním k lidu svému, nesouc jej. I zvolali: „Marie, tys věru provedla věc neslýchanou! Sestro Áronova, otec tvůj nebyl mužem špatným ani matka tvá nebyla nepočestnou!“ (súra 19:27-28)

Došlo zde zřejmě k mylnému ztotožnění se starozákonní prorokyní Mirjam, sestrou Áronovou a Mojžíšovou, dcerou Amramovou:

“Tu vzala prorokyně Mirjam, sestra Áronova, do ruky bubínek a všechny ženy vyšly za ní s bubínky v tanečním rejji“. (Ex 15:20) Na tento omyl upozornili křesťanští kazatelé již za Muhammadova života. Muslimští exegeti a dějepisci se snažili rozpor řešit různými způsoby, například výkladem, že jde o jiného Árona, nikoli o Mojžíšova bratra. Celá 19. súra Marjam s nejstaršími koránskými výklady o novozákonních postavách čerpá mnoho údajů z apokryfních křesťanských spisů -

²¹ Schirrmacher, Christine. 2001. The Islamic View of Major Christian Teachings. Hamburg: RVB International. s. 72.

syrského Jakubova protoevangelia, De nativitate Mariae, Tomášova evangelia apod²². Nicméně slovo manželka a sestra nemuselo uvádět nějaký přímý příbuzenský vztah. A hodně míst v Koránu jasně ukazuje no to, že Muhammad si byl velmi dobře vědom velkou historickou vzdáleností mezi Mojžíšem a Ježíšem.

5.3. Narození Ježíše

Jednou, když Marie vyšla z chrámu, zjevil se před ní anděl Jibril (Gabriel) ve formě člověka. Byla vyděšená, když uviděla před sebou cizince, a proto začala prosit o pomoc Boha. Jibril jí řekl, že není obyčejným člověkem, ale andělem Božím, který se objevil, aby přinesl zprávy o jejím synovi. Marie se s údivem tázala:

„Jak bych mohla chlapce mít, když se mě nedotkl smrtelník žádný a já nejsem ženou nepočestnou!“ (súra 19: 19-20)

Anděl řekl, že je to Boží plán a že pro Všemohoucího Boha není obtížné vykonat takový zázrak. Podle Jibrila bude narození Ježíše požehnáno Bohem znamením jeho moci. Byl schopen vytvořit Adama bez otce a matky a teď vytvoří Ježíše bez otce. Privil:

„Takto Bůh tvoří to, co chce; když o věci nějaké rozhodne, řekne toliko „Staniž se!“, a stane se.“ (súra 3:47)

Mariino panenství se v Koránu zdůrazňuje vícekrát v súrách z mekkánského a medinského období. Marii si Bůh vyvolil, učinil ji čistou a vyznamenal mezi všemi ženami. Koránský text tu zřetelně připomíná Lukášovo Evangelium:

„Maria řekla andělovi: „Jak se to může stát, vždyť nežiji s mužem?“ Anděl jí odpověděl: „Sestoupí na tebe Duch svatý a moc Nejvyššího tě zastíní; proto i tvé dítě bude svaté a bude nazváno Syn Boží“ (L 1:34).

²² KROPÁČEK, Luboš. 2003. Duchovní cesty Islámu: Islám a Křesťanství. Praha:Vyšehrad. s. 230

Pozdější tradice a literatura příběh zvěstování bohatě rozvíjejí a uvádějí na scénu jmenovitě Džibríla v podobě jinocha s bezvousou zářící tváří²³.

Narození Ježíše bez otce neukazuje na božstvo. Připomeňme si, že vytvoření prvního člověka - Adama - bylo ještě úžasnější než vytvoření Ježíše. Kdybychom předpokládali, že zázračné narození Ježíše je důkazem jeho božství, nebo že může být synem Boha, pak ještě úžasnější stvoření Adama by znamenalo, že Adam si zaslouží větší právo být považován za božského původu než Ježíš.

"Vskutku, Ježíš je pro Boha jako Adam. Stvořil jej z prachu a potom mu řekl: "bud'" - A on vstal ". (súra 03:59)

Ve skutečnosti byli oba jen proroky, které Všemohoucí Bůh seslal na zem. Byli to Boží služebníci, kteří žili v souladu s příkázáními Stvořitele.

Těhotenství a porod u Marie probíhaly stejně jako u každé jiné ženy. Podle křesťanství necítila při porodu bolest, protože Židé a křesťané považují menstruační křeče za trest a boj žen za hřích spáchaný Evou. Islám úplně odmítá myšlenku a koncept prvotního hřichu. Naopak, náboženství zdůrazňuje, že nikdo nebude muset zodpovídat za činy druhého:

„Každá duše získá jen to, co si vysloužila, a žádná duše hříchů obtížená neponese břímě jiné. A posléze k Pánu svému budete navraceni a On vás zpraví o tom, o čem jste ve sporu byli“. (súra 6:164)

A zastihly ji bolesti poblíže kmene datle palmové a zvolala:

„Ach, kéž bych byla raději již dříve zemřela a upadla v zapomenutí úplné!“ . (súra 19: 23)

²³ KROPÁČEK, Luboš. 2003. Duchovní cesty Islámu: Islám a Křesťanství. Praha:Vyšehrad. s. 229-230

„I zavolal na ni (Ježíš) zpod jejích nohou: „Nermut' se, vždyť Pán tvůj dal pod tebou téci říčce plynulé, a zatřes kmenem palmy nad sebou a spadnou k tobě datle čerstvé a uzralé! Jez a pij a buď myslí radostné! A až spatříš ze smrtelníků někoho, rci: Přislíbila jsem púšť Milosrdnému a nebudu dnes mluvit na člověka žádného!“ (súra 19: 24-26)

Marie se uklidnila. A byl to první zázrak Ježíše: mluvil jako dítě se svou matkou. Pak přišla s ním k lidu svému, nesouc jej. Od kolébky tudíž Ježíš bránil svou matku z obvinění z cizoložství a oznámil, že je služebníkem Boha a prorokem a přišel na tento svět mimořádným způsobem²⁴.

Muslimové ji považují za mimořádnou ženu. V Koránu žádná jiná žena nezískala tolik pozornosti jako Marie, a to přesto, že každý z proroků (kromě Adama) měl matku. Korán se skládá ze 114 súr, z nichž 8 súr je pojmenováno na počest někoho. Jedna z nich se jmenuje Marjam. Třetí súra je pojmenována po jejím otci Imranovi (Joachim v arabštině). Tyto dvě súry jsou jedny z nejkrásnějších v Koránu. Víceméně je Marie jedinou ženou, která je v této knize uvedena. Jak řekl Prorok Muhammad: "Jsou čtyři nejlepší ženy - je to Marie, dcera Joachima, Asiyya - manželka Faraóna, Hadizhda (manželka proroka Muhammada), a Fatima (dcera proroka Muhammada, posla Božího)." (al-Buchárí a Muslim)

Muslimští teologové diskutovali o tom, zda má Marie prorockou důstojnost, zda je „nabiyya“ (fem. od nab' - Prorok). Většina autorů však na tuto otázku odpověděla záporně, ačkoli pozoruhodné je to, že tato otázka vůbec existuje a že bývá Marie označována jako „waliyya“ – což znamená blízko k Bohu, svaté. Z největších teologů pouze Ibn Hazm (XI stol.) došel k tomu, že ženy mohou získat prorocké charisma, a Marii to bylo dáno v plné míře.

I když je zvláštním způsobem představena legenda o narození Ježíše, tak nehledě na jejich postavení, jsou Marie a Ježíš jen lidé bez jakýchkoli božských kvalit. Oba se narodili do tohoto světa. Bůh je zachránil před spácháním těžkých hříchů (Ježíše, stejně jako zbytek proroků, od všech smrtelných hříchů). Nicméně

²⁴ Mocarry, Chawkat. 2001. Faith to Faith: Christianity & Islam in Dialogue. Leicester: Inter-Varsity Press. s.128.

i oni dělali chyby. Křesťané věří, že Marie je dokonalá, ale jak učil islám, jenom Pán má tuto kvalitu.

6. Smrt Ježíše

6.1. Ukřižování podle islámské tradice

Co se týče konce příběhu takzvaného prvního přebývání Ježíše Krista na zemi mezi lidmi, opět se dostáváme k velmi důležitému nesouladu ohledně ukončení tohoto jeho života, který se objevuje v Koránu, a tím je Ježíšovo oběšení. Kromě základního rozchodu mezi islámem a křesťanstvím v porozumění posláním osobnosti Ježíše Krista v průběhu staletí probíhají v Koránu také spory o popření Ježíšova ukřižování.

V islámu Ježíš nezemřel a nebyl ukřižován, protože jako výjimečný akt milosrdenství ho Bůh vysvobodil od popravky a povznesl jej k sobě

„Věru jsme zabili Mesiáše Ježíše, syna Mariina, posla Božího!“ Však nikoliv, oni jej nezabili ani neukřižovali, ale jen se jim tak zdálo. A věru ti, kdož jsou o něm rozdílného mínění, jsou vskutku na pochybách o něm. A nemají o něm vědomosti žádné a sledují jen dohady; a nezabili jej určitě...“ (súra 4:157)

6.2. Problematika vykoupení

Korán nepřijímá problematiku vykoupení, proto je v něm popíráno ukřižování a smrt, a tudíž i vzkříšení Ježíše Krista. Přitom samotný fakt, že Ježíš nezemřel a byl vzat do nebe, svědčí o jeho mimořádném postavení mezi lidmi. Korán říká, že každý člověk se bude zodpovídat před Božím soudem a že každý bude zachráněn či potrestán.

Popření Ježíšova ukřižování (*šubbiha lahum*) je značně vágní a vyvolalo mnoho pokusů o výklad ze strany muslimských exegetů a evropských orientalistů²⁵. Muslimové věří, že by bylo nespravedlivé a morálně špatné, aby

²⁵ KROPÁČEK, Luboš. 2003. Duchovní cesty Islámu: Islám a Křesťanství. Praha:Vyšehrad. s. 232.

Ježíš trpěl, když byl bez hříchu. Nový zákon také jasně sděluje, že Ježíš se rozhodl nabídnout svůj život za naše vykoupení²⁶.

Muslimští odborníci v této oblasti nejednoznačně interpretují Ježíšovy poslední hodiny na zemi. Na základě fráze " jen se jim tak zdálo " ortodoxní muslimové tradičně tvrdí, že na kříži nebyl ukřižován Ježíš, ale že místo něho Bůh jmenoval jinou osobu, která mu byla podobná, a tento člověk byl omylem ukřižován místo Krista. Proto je fráze "Bůh jej k sobě pozdvihl" často chápána tak, že se Ježíš vyhnul smrti a byl pozdvihnut do nebe živý.

6.3. Ukřižování jiné osoby

Mluví se o množství jiných, kteří mohli zaujmout místo Ježíše v hodině jeho smrti – o Judovi, Šimonovi, Pilátovi nebo o některém jeho z nejbližších učedníků. (Geisler a Abdul Saliba) Někteří dokonce prohlašovali, že jeden z Ježíšových žáků se dobrovolně přihlásil a rozhodl se přijmout jeho podobu, aby se Pán mohl vyhnout trestu od Židů. Nicméně ostatní trvali na tom, že Bůh připodobnil svůj vzhled někomu ze svých nepřátel. Dalším příkladem mohou být slova Badawi, známého právníka a exegeta ze třináctého století, jehož knihu sunnitě uctívají jako autoritativní: " *Židé nadávali na Isu (Ježíše)... a pak se rozhodli ho zabít. Bůh mu řekl, že ho povýší do nebe. Pak se Isa zeptal svých učedníků: "Kdo z vás chce vzít podobnost se mnou, být zabit a ukřižován a vstoupit do ráje?" Jeden z nich souhlasil, a pak mu Alláh dal podobnost s Isou a byl zabit a ukřižován. Také se říká, že on byl ten, kdo zradil Isu a přivedl jej k Židům. Ale Alláh mu dal vzhled Isy, takže byl ukřižován a zabit*²⁷.

Slavný arabský historik a vykladač Koránu Ibn Kasir napsal ze slov Ibn Abbase: V tom okamžiku byl Isa s dvanácti-třinácti jeho učedníky. Říká se, že se tak stalo v pátek, kdy se blížil západ slunce. Židé obklíčili dům, a když Isa pocítil, že nevyhnutelně vtrhnou dovnitř, pokud nevyjde ven, řekl svým společníkům: " *Kdo chce vypadat jako já a být mým společníkem v Ráji?*" Jeden mladý muž se

²⁶ Mocarry, Chawkat. 2001. Faith to Faith: Christianity & Islam in Dialogue. Leicester: Inter-Varsity Press. s.163.

²⁷ Geisler, Norman L., Saleeb, Abdul. 2002. Answering Islam: The Crescent in Light of the Cross. Michigan: Baker Books. s. 67.

dobrovolně přihlásil, ale Isa jej uznal příliš mladým. Zopakoval tedy svá slova podruhé a potřetí, nicméně nikdo, kromě tohoto mladého muže neodpověděl. A tehdy Isa řekl: *"Ty budeš jím"*. A Allah změnil jeho tvář na tvář Isy tak, že byli k nerozeznání. Poté se ve střeše objevila díra a Isa upadl do dřímoty, v tomto stavu byl pozdvihnut do nebeské říše. Jak řekl Všemohoucí: *"Ježíši, nyní tě odvolám a povznesu tě k sobě"*. (súra 3: 55) Ve chvíli, kdy byl pozdvihnut, jeho žáci vystoupili z domu. Když lidé uviděli tohoto mladého muže, spletli si ho s Isou, chytili jej, nasadili mu na hlavu trnovou korunu a ukřižovali.

Také rané křesťanské sekty, jako například basilikové, si mysleli, že místo Ježíše byl ukřižován někdo druhý. Ve své době měli basilikové velký vliv na Východě a zanechali tam mnoho následovníků. Učení o údajném ukřižování proroka Isy byla Muhammadem vypůjčena z jedné z post-basilických křesťanských skupin, pravděpodobně těch uctívajících doketický monofyzitismus.²⁸

V páté súře Al-Maida (Prostřený stůl) je popisována příhoda, kdy Ježíš na popud svých následovníků žádá Pána o prostřený stůl. Po této epizodě, vzdáleně připomínající večeři Páně, následuje text o Posledním soudu. V tento den se Pán ptá Ježíše, co učil:

A hle, pravil Bůh: Ježíši, synu Mariin, zdaž jsi to byl ty, kdo řekl lidem, vezměte si mne a matku mou jako dvě božstva vedle Boha'?" I odpověděl: „Sláva Tobě! Nebylo na mne, abych říkal něco, k čemu jsem neměl právo! Kdybych to byl býval řekl, byl bys to dobře věděl, neboť Ty znáš, co je v duši mé, zatímco já neznám, co je v Tvé duši, vždyť Ty jediný znáš nepoznatelné.“ (súra 5:116)

V tomto textu Ježíš potvrzuje, že se v průběhu svého života poctivě podřizoval Bohu a říkal pouze to, co mu Bůh přikázal mluvit. Potom Ježíš říká: *"Vezměte si mne"*. Používá sloveso „*tawaffa*“, které znamená "dostávat". Jedná se o nejčastěji používané sloveso v arabštině, znamenající "důvod číkoliv smrti". Slovo, jež je

²⁸ Derevensky, Boris Georgievich. 2001. Ježíš Kristus v dejnách. Petrohrad:Aletya. s.376

používáno Bohem, neboť on je ten, kdo dává život a smrt lidem²⁹. „*Já jsem ten, kdo život i smrt dává!*“. Stejný výraz se používá i v mnoha jiných jazycích, jelikož lidé se vždy snaží zmírnit strach ze smrti. Věřícími muslimy i křesťany je smrt chápána jako čas, kdy si je tvůrce jejich stvoření volá k sobě. Proto Ježíš ve svém učení přistupuje ke své smrti jako k běžnému jevu. Nicméně to nevysvětluje, jak muslimové rozumějí slovesu „*tawaffa*“, nespojují jej totiž se smrtí Ježíše, ale s jeho pozvednutím k nebesům.

Z toho také vyplývá mnoho protikladů, například:

- v páté sůře Korán vypravuje, že Bůh dal Ježíši Gabriela, aby jej chránil. Konce jeho křídel byly schopny bojovat s celým světem a mohl tak zachránit Ježíše před Židy,
- pokud byl sám Ježíš schopen se vzkřísit z mrtvých a léčit nevidomé, proč nemohl zabít své nepřátele nebo alespoň učinit něco proto, aby nebyli schopni páchat zlo?
- je-li Bůh schopen povznést Ježíše k sobě, proč nemůže pomoci vyhnout se smrti muži, který měl být potrestán místo něj?
- pokud si lidé mysleli, že Ježíš byl potrestán, znamená to, že žili v nevědomosti a zmatku, což je v rozporu s božskou moudrostí,
- rovněž - ten, kdo byl ukřižován místo Ježíše, byl nějakou dobu naživu. Pokud by to nebyl Ježíš, je zřejmé, že by on či někdo z jeho blízkých vyjádřil obavy a začal tvrdit, že není skutečným Ježíšem. A všichni by se dozvěděli, že byl potrestán omylem.

Rází potvrzuje, že Bůh zřejmě nedovolil ukřižovat člověka vypadajícího jako Ježíš, proto vytvořil někoho, kdo mu byl podobný. Tím oklamal lidi a uvedl je v omyl. Kromě toho mnoha muslimům se zdá nepřesný samotný fakt, že existoval člověk tolik podobný Ježíšovi. Pravděpodobně se Židům nepodařilo najít Ježíše (protože již byl na nebesích), a proto ukřižovali prvního muže, kterého našli, aby dostáli svým slovům a vyhnuli se povstání. A lidé jim uvěřili, jelikož nevěděli, jak skutečně Ježíš vypadá. Avšak Rází neudává žádné důvody, proč Ježíšově smrti

²⁹ Mocarry, Chawkat. 2001. Faith to Faith: Christianity & Islam in Dialogue. Leicester: Inter-Varsity Press. s.131.

uvěřili i jeho žáci. Nicméně Rází poskytuje jisté zprávy o muži, který byl ukřižován místo Ježíše: *“Svou smrt si zasloužil, protože si stejně jako Židé myslel, že Ježíš musí být zadržen a ukřižován.”*

Byl to Ježíšův učedník - Jidáš Iškariotský. Ježíš řekl svým učedníkům, že pokud někdo z nich zastoupí jeho místo, určitě vstoupí do ráje. Jeden z nich tohoto návrhu využil.

Pokud jde o otázku týkající se Gabriela a nanebevstoupení Ježíše bez zabíjení, byly by tyto zázraky velmi silné a lidé by byli nuceni věřit v Boha. V takovém případě by víra byla upřímná a učedníci by prostě byli zasvěceni do Božího plánu, že místo Ježíše bude potrestán někdo jiný. Tyto odpovědi samozřejmě nejsou a priori vysvětlitelné pro křesťany, nicméně Rází věřil, že stačí věřit Muhammadovi a tomu, co je psáno v Koránu.

6.4. Smrt Ježíše v Kašmíre

Některé muslimské sekty rozvádějí téma dál. Například novodobá ahmadíja tvrdí, že Ísá po své zdánlivé smrti na kříži odešel do Kašmíru, kde po letech pokojně zemřel a byl pochován ve Šrínagaru³⁰.

Hnutí ahmadíja, které se objevilo v Pákistánu v roce 1879, učilo, že Ježíš byl sundán z kříže před smrtí a byl později oživen v hrobě. Pak zmizel z Jeruzaléma a odešel do Kašmíru, kde zemřel. I když je ahmadíja docela silná skupina, je v Pákistánu oficiálně prohlášena za nemuslimskou³¹.

Když se mírně odchýlíme od islámské tradice, je třeba poznamenat zajímavý pohled některých autorů na návštěvu Ježíše v Kašmíru. Například islámský historik Aziz Kashmiri ve své knize "Kristus v Kašmíru" ukázal různá svědectví o Ježíšově pobytu v Kašmíru, a dokonce vyjádřil názor, že obyvatelé Kašmíru mají židovské kořeny a že v této zemi je třeba hledat jeden z kmenů izraelských. Věří, že po odchodu z Palestiny někteří ze synů Izraele přišli do Kašmíru, a navzdory skutečnosti, že někdy přijali islám, stále zůstávali Židy. A kvůli tomu, že Ježíš

³⁰ KROPÁČEK, Luboš. 2003. Duchovní cesty Islámu: Islám a Křesťanství. Praha:Vyšehrad. s. 233.

³¹ Chapman, Colin Gilbert. 2005. Cross and Crescen: Responding to the Challenge of Islam. Downers Grove: InterVarsity Press. s. 242

nesplnil své poslání v Palestině (během svého prvního pobytu na zemi podle Koránu), odešel ke svému lidu do Kašmíru.

Také nelze ignorovat kašmírského spisovatele Fidu Hassnaina, který byl mystikem súfismu. Tento autor zašel ještě dále a vzal v úvahu, že Ježíš strávil své dětství v Indii a vrátil se do Palestiny ve věku 29 let. Nicméně když se vrátil poté, co překonal obtížnou cestu, byl v Kašmíru pojmenován Yuzem-Asafem. Tam zemřel a jeho hrob byl nazván "Trůn proroka Suleimana" (Takht-i-Suleiman). Fida Hassnain říká, že nemá žádnou pochybnost o pravdivosti těchto příběhů, protože k tomuto objevu došel pomocí antických legend a příběhů.

Tento příběh jistě zní pro čtenáře zajímavě, ale nemůžeme ho považovat za oficiální, a to zejména proto to, že Fida podporoval Mirzu Hulama Ahmada (1899), zakladatele hnutí Ahmadíja.

Popírání ukřižování v žádném případě nezmenšuje vysoké postavení Mesiáše. Svým bezpodmínečným podřizováním Boží vůli Kristus odevzdal všechno, co měl, pro své poslání. Zapírání toho, že k ukřižování došlo, nezasahuje spásitelné poselství a světovo-historickou roli Krista, který ukázal lidem morální vzor, jak je třeba se chovat.

7. Apokalypsa

7.1. Soudný den

Stejně jako Bible, i Korán se dívá na historii lidstva jako na nezadržitelný pohyb směrem k nejvyššímu bodu vývoje, kdy bude celá lidská rasa vyzvána, aby se zodpovídala za své činy. Lidstvo bude rozděleno do dvou skupin: první půjdou do nebe, ostatní do pekla.

Muslimské prameny a Korán uznávají vzkříšení z mrtvých. "Soudný den" je strašným dnem plným velké hrůzy, ze které by i děti zešedivěly. Soudný den (Yaum ad-Din, Hisab) je dnem spravedlivého Božího soudu, který podle nejpokročilejších konceptů v islámu přijde podle toho, jaký bude triumf sil zla na zemi.

Přijde samotné ztělesnění zla Dajjal v podobě člověka, ale k boji proti zlu přijde lidem na pomoc prorok Isa a Mahdí. V těžké době překonají zlo a světu bude vládnout spravedlnost, správné uspořádání a dobročinnost.

Ale mír nebude trvat dlouho: ozve se zvuk polnice, budou padat hvězdy a hory se budou pohybovat, všechno zanikne a přijde konec světa. Pak světem zazní hlasité troubení - andělé ohlásí začátek Soudného dne: všichni lidé, kteří kdy žili na zemi, budou vzkříšeni a postaveni před Alláha. Andělé přinesou knihy, v nichž jsou zaznamenány činy každého jednotlivce. A každý člověk obdrží to, co si zaslouží: na jedné straně jsou to dobré skutky, na straně druhé hříchy. Prorok Muhammad se přimluví za ty, jejichž hříchy nebyly příliš vážné. A jen spravedliví, jejichž dobré skutky budou mít větší váhu než nerozvážnosti, budou moci přejít tenký most (Sirat), který vede k ráji (Jannah). Ostatní pod hmotností svých hříchů nebudou schopni překonat Sirat a dostanou se do pekla (Jahannam).

V odpovědi na otázku o skutečném osudu Ježíše muslimové obecně tvrdí, že ukřižovaný Ježíš odešel do nebe, odkud se jednoho dne vrátí na zem a bude hrát klíčovou roli v budoucích událostech. Na základě některých dvojsmyslných prohlášení Muhammada se věří, že před koncem světa Ježíš sestoupí na zem a vyžene Antikrista (al-Dajjal), zabije všechny prasata, zničí kříže, synagogy a kostely, bude vyznávat islám, žít čtyřicet let a poté bude pohřben ve městě Medína vedle proroka Muhammada.

7.2. Den vzkříšení

V den vzkříšení Isa al-Masih vystoupí jako svědek a odsuzující: „*A jak jim bude, až z národa každého přivedeme svědka jednoho a přivedeme také tebe jako svědka proti těmto? V ten den si budou přáteli, kdož neuvěřili a posla neuposlechli, aby se nad nimi slehla země, avšak neskryjí před Bohem událost žádnou!*“ (4:41-42)

Tato súra je důkazem, že Isa a Muhammad budou obviňovat ty, kteří nevěřili v Alláha a v Soudný den. Isa bude svědčit proti nevěřícím a proti Židům a křesťanům. *Věru jsou nevěřící ti, kdož říkají: „Zajisté je Bohem Mesiáš, syn Mariin!“ Odpověz: „Kdo má u Boha takovou moc, aby Mu mohl zabránit, kdyby se mu zachtělo zahubit Mesiáše, syna Mariina, a matku jeho a vůbec všechny, kdož jsou na zemi?“ Bohu náleží království na nebesích i na zemi i vše, co je mezi nimi; On tvoří, co chce, a On nade všemi věcmi je mocný. Židé a křesťané říkají: „My synové jsme Boží a miláčci Jeho.“ Rci: „Proč vás tedy trestá za vaše hříchy? Nikoliv, vy jste obyčejní smrtelníci, jedni z těch, které On stvořil. On odpouští, komu chce, a trestá také, koho chce. Bohu náleží království na nebesích i na zemi i vše, co je mezi nimi - a u Něho cíl je konečný.“ (05:17-18)*

Apokalypsa v islámu tedy pokrývá bouřlivé období rozdělené různými "znameními", které směřuje až k „poslední hodině“. Ježíš v tomto odpočtu ke konci věků zastává ústřední místo. Ve své podstatě ztělesňuje osudovost poslední hodiny, jejíž tajemství přechovává. Již jednou sestoupil na zem s "dokázanými prohlášeními" (bajjinát) a vrátí se, aby uzavřel cyklus Stvoření.³²

Vyhlásí období míru na zemi a bude řídit lidský rod. Jediným náboženstvím bude islám a islámské právo bude platit pro všechny národy. Židé a křesťané budou věřit v Ježíše tak, jako muslimové věří dnes. Židé si uvědomí, že on je prorokem, a křesťané uvěří, že není Synem Božím. Ježíš se ožení a založí rodinu, a když jeho poslání skončí, zemře přirozenou smrtí a bude pohřben v Medíně vedle Muhammada. Jeho smrt bude znamením vzkříšení.

Vrátí se do Damašku - do minaretu na levé straně hlavní mešity v Damašku (mešita Umayyad), která je nazývána minaretem Ježíše, jelikož se věří, že

³² Filiu, Jean Pierre. 2011. Apokalypsa v islámu. Praha: Volvox Globator. s.6

sestoupí z nebe právě na toto zvláštní místo.³³ Poté proběhne modlení muslimů v mešitě Jeruzaléma, nebo Ježíšovi místní vůdce (imáma) nabídne své služby. Ten je nicméně odmítne a připojí se k farníkům, čímž dává najevo, že věří v nadřazenost islámských duchovních a že praktikuje islám a věří v něj. Poté, co zabije Antikrista, v něj bude většina věřících, kteří jsou znalí Písma svatého, věřit, stejně jako v islám. Ti, kteří odmítnou, budou Ježíšem zabiti (dvojsmyslnost pravdy – islám). Spravedlnost a mír budou vládnout na zemi, včetně živočišné říše (v šíitském islámu). Po čtyřiceti letech Ježíš zemře a bude spálen v Medíně v blízkosti Muhammada a mezi prvními dvěma chalífy, kteří přišli po něm: Abu Bakrem a Umarem. To se sice v koránu nepíše, nicméně podobné tradice týkající se aktivit Ježíše na konci doby jsou obvykle přijímány v celém světě islámu.

Právě toto "eschatologické znepokojení" ve větším rozsahu zneklidňovalo soukmenovce Muhammada a stavělo je proti němu spíše než kázání jediného boha. Představy o posmrtném životě pohanských Arabů byly velmi nevyvinuté a amorfní (věřili, že člověk smrtí prostě upadá do letargického snu). Samozřejmě, že takové vášnivé - a to zejména do sůry detailizované - příběhy o hrozném soudu, o tom, co mu bude předcházet a co po něm bude následovat, mohou vadit eschatologicky indiferentním jedincům.

7.3. Antikrist a Mahdi

Je také vhodné poznamenat, že v hadíthech je ve srovnání s koránem eschatologické poslání Ježíše značně rozšířeno. Objevuje se jako vítěz nad Antikristem Dajjalem (al-dadjaíl - analog antikrista), obnovitel pravé víry v jediného boha a v jediné původní společenství věřících, který upevní na zemi za 40 let říši míru a spravedlnosti.

V některých spisech a v další teologické literatuře se objevuje další eschatologická osoba, o níž se Korán nezmiňuje. Je to Mahdí. Zpočátku je Mahdí identifikován s Ježíšem ("Neexistuje žádný Mahdí kromě Ježíše, syna Mariina"). Později byl Mahdí označen za samostatnou osobu, což však nezmírnilo eschatologické poslání Ježíše. V této variantě Mahdí přichází s Ježíšem a pomáhá

³³ Schirrmacher, Christine. 2001. The Islamic View of Major Christian Teachings. Hamburg: RVB International. s. 76

mu, nebo jej nabádá, aby založil království spravedlnosti. Poté přichází Dajjal, kterého má Ježíš zabít a vyhlásit příchod poslední hodiny.

Je příhodné zmínit, že původní doktrína Mahdího se objevila v šiizmu a v rámci tohoto směřování islámu se rozšířila (eschatologický Mahdí - potomek Muhammada skrz jeho dceru Fatimu a jeho bratrance a zetě Aliho). Je pozoruhodné, že "historický" Mahdí se objevuje před jeho eschatologickým obrazem.³⁴

Al Mahdí je „vedený správnou cestou“. Podle muslimských eschatologických názorů je to člověk, který přispěje k posílení a aktualizaci víry muslimů ve dnech předcházejících Soudnému dni. Je to obyčejný člověk, současník své éry. Nesestoupí z nebes jako mesiáš Isa, ale spolu s ním bude ustanovovat Boží království na zemi. Oni zruší násilí a bezpráví a zavedou spravedlivý a pravý pořádek. Mnoho zdrojů zdůrazňuje, že Mahdí bude potomkem proroka Muhammada a začne své aktivity současně s příchodem Dadjala, který přijde zničit islám. Spolu s mesiášem Isou budou bojovat a Dajjal bude poražen. Mahdí je poslem blízkého konce světa. Korán o tom příliš nemluví, ale myšlenka mesiáše je široce rozšířená v hadíthech.

7.4. Eschatologická role Ježíše

Skutečnost, že byl Ježíš povolán do nebe v době, kdy mu bylo pouhých 33 let, naznačuje, že jeho poslání na Zemi ještě nedošlo naplnění. Z textu Koránu někteří vyvozují, že se vrátí na zem, aby dokončil svůj úkol a dostal se dále než Muhammad. Posílí islámské právo a na rozdíl od prvního pokusu, kdy mu do cesty vstoupili nepřátelé, bude mít velký úspěch. Posléze zemře a jeho smrt bude znamením Soudného dne³⁵.

³⁴ Zhuravsky, Aleksej Vasilevich. 2004. Islam. Moskva: Celý svět («Весь мир»). s. 163-164

³⁵ Mocarry, Chawkat. 2001. Faith to Faith: Christianity & Islam in Dialogue. Leicester: Inter-Varsity Press. s.139.

V pověstech je pozemský život Ježíše během jeho druhém příchodu postupně doplněn o každodenní detaily. V jednom z hadíthů, o čemž se zmiňuje Sha Rani v krátkém výkladu učení imáma al-Kurtubi, Muhammad říká: *“Když Ježíš, syn Mariin, přijde, tak se ožení a bude mít děti. On bude na zemi 45 let a bude pohřben se mnou v mém hrobě. A já povstanu s Ježíšem ze stejného hrobu mezi hroby Abu Bakra a Umara. Říká se, že Ježíš bude ženatý s ženou arabského kmene po zabití Dadjala, která porodí mu dívku a ona zemře. A on taky zemře během několika let.”*

Tak jeho druhý příchod a důkazy proti nevěřícím bude začátkem nebo návratem k původní čisté víře a jedinému společenství věřících, protože od počátku času podle Koránu: *„Lidé byli národem jediným a poslal Bůh proroky jako hlasatele zvěsti radostné i jako varovatele a seslal s nimi Písmo s pravdou, aby rozsoudil mezi lidmi to, v čem se rozcházel. A byli ve sporu jedině ti, jimž bylo Písmo darováno poté, co přišla k nim znamení jasná, a to ze vzájemné závisti. A nyní Bůh přivedl z dovolení Svého ty, kdož uvěřili, k pravdě, v níž se dříve rozcházel v názorech. A Bůh vede, koho chce, ke stezce přímé.”* (Súra 2: 21š) Role Isy během Soudného dne spočívá v tom, že má být svědkem a žalobcem, má oddělit "věřící" od "nevěřících" a být obnovitelem nové komunity, která fungovala ještě zpočátku, ale postupem času se lidé stali polyteisty.

8. Sufismus

Kromě ortodoxního islámu nesmíme ignorovat takový směr, jakým je sufismus, který bychom mohli nejsnadněji popsat termínem „islámská mystika“. Sufismus je mystický směr ve vývoji islámu, který se objevil v období mezi 7. a 8. stoletím. Rozšiřoval se od severozápadní Afriky do Indie a severní Číny, včetně Indonésie.

Název sufismus se vztahuje k řeckému slovu „sophia“, které znamená moudrost, a k arabskému „sof“, jež označuje čistotu; *sof* je také pojmem používaným pro čistě bílé vlněné oblečení, které nosí někteří Sufisté³⁶.

Začátek jeho formování je spojen s hnutím muslimských asketů, kteří vyzývali k rezignaci od profánních věcí a pěstovali chudobu. V kázáních časných Sufistů byl vyjádřen pesimismus, inspirovaný vše stravujícím strachem před Božím soudem³⁷. Objevovaly se myšlenky týkající se pomíjivosti pozemských rozkoší a také mystické motivy ohromující a bezpodmínečné lásky k Bohu a touha po tom dostat se k němu blíže.

Během svého vývoje mělo křesťanství značný vliv, a to jak při tvorbě mystické doktríny, tak i z hlediska vyřizování asketického paradigmatu náboženských praktik. Od 2. století bylo křesťanství rozšířeno na Středním východě, do arabštiny byl přeložen nejen Starý a Nový zákon, ale dokonce i knihy patristiky a rozhodnutí všeobecných koncilů, ve východních křesťanských školách pak vznikala originální díla otců církve³⁸.

Mezi zásady súfijské doktríny patří intuitivní poznání Boha, vnitřní emocionální porozumění náboženským pravdám - "duchovní praxe". Súfi má jít dlouhou cestou náboženského a mravního sebezdokonalování, duchovní očisty a samoučení, až k rezignaci na světské "Já". Hledaný konečný cíl je důsledkem speciálních náboženských a mystických praktik.

³⁶ Witteveen, Hendrikus Johannes. 1998. Univerzální sufismus. Praha: Alternativa. s. 17.

³⁷ Yablokov, Igor Nikolaevich. 1994. Základy náboženství. Moskva: Vyšší škola. s. 225.

³⁸ Gritsanov, Aleksandr Alekseevich. 2001. Nejnovější Filozofický slovník. Minsk: Interpresservis. s. 1006.

V súfijské literatuře je Ježíš příkladem dokonalého člověka a příkladem opravdového mistra par excellence. Po celá staletí súfijští mistři v lůně islámu, plném upřímnosti a lásky, chválili Ježíše a představovali ho jako dokonalého představitele Súfistů. Výzkum textů mystiků a Súfistů ukazují, že v krátkých povídkách a kazatelských rozhovorech se Ježíš vždy objevuje jako dokonalý umělec.

Pro Súfisty byl Ježíš příkladem sebeobětování a spojení s Bohem, který byl jeho přítelem, Ježíš byl prorokem s hlubokým duchovním životem. Jako putující, chudý a moudrý kazatel je v súfijské literatuře označován za "imáma bloudících", který nemá, kde by hlavu složil. Přestože Korán popírá Ježíšovu mučednickou smrt, šíitská spiritualita, upnutá k pronásledovaným imámům, přijímá i Ježíše do širokého pojetí Boží milosti, která nechá nejdražší přátele trpět³⁹.

Zázraky Ježíše jsou pro Súfisty jasným důkazem silné víry a Boží milosti. Blízky byl Súfistům dokonce i v tom, že často používal ve svých učeních podobenství a otázky, jimiž mohl posluchač Ježíše lépe pochopit. Ibn Arabi věřil, že Muhammad byl pečetí proroků a Ježíš pečetí veškeré svatosti. Má čistou víru a živého ducha a ochotně přijal utrpení. Přesto Ibn Arabi - jako celý islám - nesouhlasí s božskou přirozeností Ježíše.

Ale ne všichni islámští mystikové se o Ježíše zajímají. V současné době o něj značný zájem projevují islámští spisovatelé ve své poezii, próze a dramatu, které jsou napsány v známých jazycích islámského světa. Je zajímavé, že utrpení a usmiřující smrt, kterou ortodoxní islám nepřijímá, jsou v literatuře muslimských autorů do značné míry aktuální kvůli problémům, které se v moderním světě často dají přežít.

Pro palestinské autory je Ježíšovo utrpení obrazem údělu jejich lidu a nejinak je s pietou a zanícením využívají i mnozí jiní⁴⁰.

³⁹ Kropáček, Luboš. 2008. Dějiny islámské mystiky. Praha: Vyšehrad. s. 163.

⁴⁰ Tamtéž, s. 167.

Shrnutí

V práci, kterou jsem napsala, čtenář může vidět, jakým životem muslimský Ježíš žil a jaký k němu zaujímal Korán a islámské tradice postoj. Kromě toho jsem taky zmínila islámský mystický sufismus a hnutí Ahmadíja, které ortodoxní islám nepřijímá. V průběhu čtení Koránu a Bible lze najít rozpory v islámu a křesťanství, ale na druhou stranu je také možné najít mnoho společného. Například již zmíněný Kenneth Cragg, křesťanský biskup, který strávil většinu svého života studiem islámu a dialogů mezi křesťanstvím a islámem, ukázal, že je často velmi obtížné zjistit, ke kterému z těchto dvou náboženství patří nějaká modlitba.

John Hick přináší příběh:

„Ó bože, který jsi bohatý a chvályhodný, který vytváříš a obnovuješ život, který jsi milosrdný a milující, zařid', abych měl v hojnosti, co je zákonné před tebou, v poslušnosti k tobě a milosti od tebe....“

A když by mu byl položen dotaz, odkud tento citát je, byl by odpověděl:

„Jako křesťan jsem nakloněn tomu věřit, že se jedná o křesťanskou modlitbu, ale zjistil jsem, že to opravdu pochází od Al-Ghazálího.“ Ve skutečnosti by si pravděpodobně většina z nás křesťanů myslela, že citace je převzata z Bible. Není to tak dávno, v reakci na nedávné události ve světě, kdy se na internetu objevil vtíp, který je vtípem vlastně jen zčásti:

Muž, který byl příslušníkem Islámského státu, zastavil auto křesťanské rodiny:

IS muž: „Vy jste muslim?“

Křesťanský muž: „Ano, jsem.“

IS muž: „Recituj verš z Koránu.“

Křesťanský muž recitoval verše z Bible.

IS muž: „Inšálláh, můžete jít.“

Později manželka křesťana řekla: „Nemůžu uvěřit, že jsi takhle riskoval. Kdyby věděl, že jsi recitoval verše z Bible, byl by nás zabil.“

Křesťanský muž: „Neboj se, kdyby znal Korán, nebyl by členem Islámského státu.“

Takže terorismus - to není islám. Ale vzhledem k nedávnému vojenskému vývoji v Sýrii a teroristickým útokům, které byly realizovány radikálními islamistickými skupinami, většina lidí z křesťanského náboženství, jehož hlavním smyslem je láska k bližnímu, začíná mít k islámu obecně negativní postoj.

Možná, že to v tuto chvíli vypadá, že se snažím vzdálit od hlavního tématu práce, jímž je "Ježíš v Koránu a muslimských tradicích", ale ve skutečnosti jsem se v textu snažila udělat vše pro to, aby byly vytvořeny předpoklady dialogu mezi křesťanstvím a islámem prostřednictvím postavy Ježíše.

Ježíš je nejdůležitější osobou v křesťanství, ten, kdo nám ukázal zákon z jiné strany a naučil lásce. Ale asi o sedm století později, poté, kdy byla založena církev, a poté, kdy se vzdálila od svých pravých původů, se objevil islám, ve kterém si lidé z Arábie, stejní jako jsme my, našli vlastní víru. Zamilovali si Alláha a odmítli polyteismus, který v těch místech v tu dobu vládl. Vzhledem k tomu, že Bůh je pro ně nedělitelný, převzali od křesťanského náboženství něco velmi důležitého - Ježíše. Ano, on je jen prorokem, ale zda existuje kromě Alláha někdo vyšší než prorok? V průběhu čtení Koránu, nikoliv v jediné súře, jsem nenašla žádné vyslovení proti Ježíšovi a jeho matce Marii. Muslimové nesouhlasí s tím, že je Ježíš syn Boží zejména proto, že sami mají náboženství přísného monoteismu, kde nemůžou vůbec žádné osobě přiřknout roli Božího syna nebo dcery. Existuje přece spousta krásných slov, jimiž jsou Ježíš a jeho matka popisováni v Koránu a hadíthech. Stejně tak je jim věnováno množství poezie súfijských básníků.

Často lidé, kteří nikdy v životě nestudovali teologii nebo religionistiku, netuší, že se v Koránu něco Ježíšovi vůbec píše, a už vůbec neví, že je tam o něm napsána spousta dobrých slov. Když jsem psala tuto práci a snažila jsem se najít materiál z různých zdrojů, chtěla jsem ukázat sobě a čtenářům či posluchačům, jak hodně islámská tradice odkazuje na Ježíše, a to bez ztráty jeho důstojnosti. Snad každý křesťan, dokonce ten, který nikdy nedržel v ruce Bibli, zná verš slavného evangelisty Matouše, tak ať milujeme lidi kolem sebe a nezapomínáme na něj: *„Miluj svého bližního jako sám sebe.“* (Mt 22, 39)

Seznam literatury a dalších pramenů

- 1) Ali-Zadeh, Ajdyn Arif ogly. 2002. Bible a Korán Bible a Korán: Isa v Koránu. Baku:Abilov, Zejnalov a synové.
- 2) Bürkle, Horst. 2001. Der Mensch auf der Suche nach Gott : die Frage der Religionen (v ruštině). Moskva: Křestianské Rusko.
- 3) Chapman, Colin Gilbert. 2005. Cross and Crescen: Responding to the Challenge of Islam. Downers Grove: InterVarsity Press.
- 4) Cragg, Kenneth. 1964. The call of the Minaret. New York: Oxford University Press.
- 5) Derevensky, Boris Georgievich. 2001. Ježíš Kristus v dejnách. Petrohrad:Aleteya.
- 6) Eliade, Mircea. 2012. Dějiny náboženského myšlení.Od Muhammada po dobu křest'anských reforem. Moskva: Akademický Proekt.
- 7) Fadi, Abd-el. 1985. Postava Ježíše v Evangelíu a Koránu: Ježíš v islámu. Korntal: Licht im Osten.
- 8) Filiu, Jean Pierre. 2011. Apokalypsa v islámu. Praha: Volvox Globator.
- 9) Geisler, Norman L., Saleeb, Abdul. 2002. Answering Islam: The Crescent in Light of the Cross. Michigan: Baker Books.

10) Kateregga, Badru D., Shenk, David W.. 1981. Islam and Christianity: A Muslim and a Christian in Dialogue. Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company.

11) KROPÁČEK, Luboš. 2003. Duchovní cesty Islámu: Islám a Křesťanství. Praha:Vyšehrad.

12) KROPÁČEK, Luboš. 2008. Súfismus: dějiny islámské mystiky. Praha:Vyšehrad.

13) Mocarry, Chawkat. 2001. Faith to Faith: Christianity & Islam in Dialogue. Leicester: Inter-Varsity Press.

14) Muntazir Qa'im, Mahdi.2012. Ježíš v Koránu a hadíthu. Petrohtad: Peterburgskoe vostokovedenie.

15) Posnov, Michail Emmanuilovich. 2005. Dějiny křesťanské církve: do 1054.. Moskva: Vyšší škola.

16) Senapati, Binod Peter. 2009. Jesus the Kalimatullah: A Christian-Muslim realtion. Delhi:Indian Society for Promoting Christian Knoweledge.

17) Schirrmacher, Christine. 2001. The Islamic View of Major Christian Teachings. Hamburg: RVB International.

18) Zhuravsky, Aleksej Vasilevich. 2004. Islam. Moskva: Celý svět («Весь мир»).

Elektonické zdroje:

- 1) Abdul Haqq, Abdiyah Akbar. 1980. Sharing Your Faith With A Muslim. Chapter 8: The Messiah and the Prophet. [Online databáze] URL: https://books.google.cz/books?id=CYnq5rud3f4C&pg=PT70&hl=ru&source=gbs_toc_r&cad=4#v=onepage&q&f=false

- 2) Islámská encyklopedie: Isa. [Online databáze] URL:
<http://islamist.ru/иса/>